

EFFE

TEKENEN

COLOFON

@ Marina Breukelman, 2021

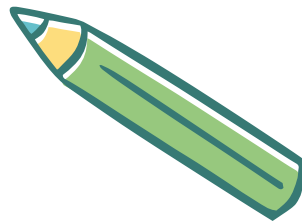
Foto's: Marina Breukelman
Ontwerp: Eske Beumes
Vormgeving: SAAM Uitgeverij
Eindredactie: SAAM Uitgeverij

Uitgever
SAAM Uitgeverij
info@saamuitgeverij.nl
www.saamuitgeverij.nl
www.zorgboeken.nl

ISBN 9789492261847

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden, in enige vorm of op enige manier, zonder voorafgaande schrift-

EFFE TEKENEN

Marina Breukelman

Inhoud

Voorwoord	6
Inleiding	9
Doel van tekenen met kinderen	10
De ontwikkeling van de kindertekening	12
Tekentaal	14
De vier elementen in een tekening	17
Gronden	18
Kleur	22
Vorm	25
Zelfvertrouwen	28
Energetisch tekenen	30
Lemniscaat	32
Belangrijke punten voor een tekenles	34
Materialen	35
Extra zorg	37
Dankwoord	41
Oefeningen	
Voor de onderbouw	42
Voor de middenbouw	94
Voor de bovenbouw	146

Voorwoord

Marina heeft met haar goed gedocumenteerde werkboek: "Effe tekenen" een goed onderbouwde tekenmethode voor het basisonderwijs gerealiseerd. Zij ziet het tekort voor de ontwikkeling van de fantasie en eigen creativiteit bij kinderen, die voornamelijk cognitief moeten leren.

Zodra een kind tekent, is het niet alleen bezig met de beelden uit zijn binnenwereld vorm te geven, maar spiegelt het ook de wereld waarin het leeft en emotioneel van alles meemaakt.

Om heftige gebeurtenissen te ventileren en belangrijke psychologische levenswetten als pijn, verdriet, eenzaamheid, boosheid en existentiële vragen te internaliseren, is tekenen het beste middel om hieraan gehoor te geven.

Kleine momenten van kleuren, een eigen vorm nalopen, een harmonisch patroon inprenten of enkele minuten krassen, vullen die gaten in het onderwijs, waardoor een kind minder uitgeleverd is aan de fantasie van de digitale wereld.

Tekenen bevordert een eigen binnenwereld, vol zelfreflectie, zelf waardering, en zelfvertrouwen. Zodra het kind over zijn tekening mag vertellen, ervaart het zijn eigen authenticiteit, een gevoel van uniek zijn, iets wezenlijks te kunnen bijdragen aan het groepsproces in een klas.

Jarenlang heeft de Opleiding Genezend Teken en studenten opgeleid om als Specialist Creatieve Communicatie in het basisonderwijs en ook in het middelbaar onderwijs in alle klassen tekenlessen te verzorgen. Hierbij lag de klemtoon op relatietekenen en samenwerken. Samen energetisch tekenen is zeer laagdrempelig en geeft direct inzicht in je stemming en hoeveel energie je beschikbaar hebt. Teken helpt bij zelfexpressie en je eigen symboliek. Ruzie maken en conflicten oplossen op een visuele manier helpt inzicht te krijgen in nieuwe strategieën en aandachtiger sociaal contact.

De wekelijkse tekenlessen en schilderopdrachten die Marina zo zorgvuldig documenteert helpen niet alleen de hersencoördinatie en motoriek, maar hebben vooral een voedende functie voor de zo nodige zelfexpressie en zelfmanifestatie van ieder kind. Zodra er iets heftigs gebeurt op school -zoals het sterven van een leerling, moeder of huisdier, pestgedrag of geweld- willen kinderen hier opheldering over en hun betrokkenheid kunnen uiten. Teken biedt dan een veilige uitlaatklep, een zichtbaar bewijs van medeleven en uitzien van spontane betrokkenheid.

Een kind heeft behoefte aan zelfkennis om te voelen dat het bestaansrecht heeft, gehoord en gezien en begrepen wil worden. Door regelmatig te tekenen, bouw je psychologisch inzicht op, waardoor je een socialer en waardierend mens wordt, die niet slechts naar uiterlijke prestaties kijkt, maar ook onze binnenwereld leert verkennen. Dit bevordert respect en vernieuwing, uitdagingen en vooral ook veel plezier en lol!

Ik hoop en wens, dat Marina's werkboeken een inspiratie mogen zijn voor basisscholen, de leerlingen en ook hun leerkrachten. Tekenen gaat over verschillende culturele, mondiale symbolieken en technieken, die de geschiedenisles en topografie kunnen ondersteunen. Als je tekent en vooral tijd neemt om te kleuren, word je mindful, ben je beter in staat om te rekenen en abstracte feiten op te nemen. Kennismaken met diverse inspirerende kunstenaars en hun werkvormen nadoen op een eigen manier geeft het kind toegang tot de wereld van kunst en communicatie. Zelf heb ik mijn leven lang getekend en hierdoor mezelf kunnen opbouwen en herscheppen. Dat gun ik ieder kind: trots zijn op wat je zelf hebt ontworpen en vormgegeven.

Creativiteit in zelfexpressie loopt als een rode draad door alle leerfuncties en latere studies heen, het zorgt voor flexibiliteit en houvast als jij je werk op school in de klas ziet hangen, in de gang en het trappenhuis! Het kan de school verrijken en levendiger maken!

Succes Marina met je enorme inzet en harde werk.

Lisa Borstlap

Initiator van de Opleiding Genezend Tekenen en Creatieve Communicatie te Zutphen.

Inleiding

Dit boek heb ik gemaakt voor kinderen en iedereen die met kinderen werkt. Tekenen is leuk, bijna ieder kind houdt van tekenen. Jonge kinderen tekenen spontaan en vinden alles mooi wat ze gemaakt hebben. Wanneer wij als volwassenen er enthousiast op reageren en complimentjes geven, blijven ze het leuk vinden.

Als tekendocent, tekentherapeut, kindercoach en leerkracht werk ik veel met kinderen en zie ik wat tekenen met kinderen doet. Kinderen kunnen hun gevoelens kwijt in tekeningen. Ze maken andere tekeningen wanneer ze verdrietig zijn, dan wanneer ze vrolijk zijn.

Op school merkt ik dat het tekenen er wel eens bij inschiet. Het klaarzetten van de materialen en het bedenken van opdrachten kost tijd. Veel leerkrachten denken dat ze zelf goed moeten kunnen tekenen. Hoe breng je anders een opdracht goed over?

Dit boek bewijst het tegendeel! De opdrachten zijn eenvoudig, de uitleg is kort, er zijn weinig materialen nodig en de meeste opdrachten zijn snel te realiseren. De resultaten van de tekenlessen zijn niet belangrijk, het proces wel!

Doe eens mee en voel hoe het is. De opdrachten zijn heerlijk om te doen voor zowel kinderen als volwassenen. Van sommige opdrachten krijg je energie en van andere opdrachten word je rustig. Heel geschikt om tussen de lessen door te doen.

Dus, effe tekenen!

Veel tekenplezier,

Marina

Doel van tekenen met kinderen

Waarom is tekenen zo belangrijk?

In de oertijd maakten mensen al tekeningen op stenen en in grotten. Die tekeningen maakten dingen duidelijk, drukten gevoelens uit. We kunnen daaruit aflezen hoe de tochten waren die ze maakten, of ze bang waren, verdriet hadden of vrolijk waren. Tekenen is voor kinderen een natuurlijke manier van communiceren.

Al vanaf heel klein tekenen kinderen. Dat doen ze niet altijd met een potlood, maar ze laten wel op verschillende manieren tekens achter (denk aan hoe ze bijvoorbeeld met een stokje door het zand gaan of met de vingers door de yoghurt). Beeldtaal vervangt woorden maar de bedoeling is hetzelfde: vertellen, begrepen worden, tekens geven (communicatie). Tekenen is belangrijk voor de ontwikkeling van een kind.

De volgende aspecten worden door het tekenen ontwikkeld:

- **Creativiteit:** tekenen geeft kinderen handvatten die ze nodig hebben om problemen op te lossen. Het maakt kinderen vindingrijk, flexibel en het helpt bij de ontwikkeling van een krachtige intuïtie.
- **Identiteit:** tekenen is voor kinderen het ontdekken van de wereld. Ze doen hiermee eigen belevenissen op en drukken verwerkte ervaringen uit.
- **Motorische ontwikkeling:** tekenen zorgt voor verfijning van de motoriek, oog-hand coördinatie, hersensynchronisatie en -coördinatie.
- **Ruimtelijk inzicht:** tekenen laat je zien en begrijpen waar je jezelf bevindt in de ruimte, ten opzichte van andere personen en voorwerpen om je heen (samenwerking tussen ogen en hersenen).
- **Sociale vaardigheid:** door samen te tekenen leer je samenwerken, leider en volger te zijn, grenzen aan te geven, leren je eigen ruimte in te nemen en respect te hebben voor de ruimte van de ander. Assertiviteit en weerbaarheid oefenen (coöperatief leren)
- **Zelfvertrouwen:** tekenen helpt kinderen om grip te krijgen op de wereld om hen heen en op alles wat ze zien en beleven. Door de juiste tekenoefeningen aan te bieden ontwikkelen ze hun tekenvaardigheden en worden ze uitgenodigd tot meer zelfexpressie.
- **Het waarnemingsvermogen:** teken stimuleert het waarnemingsvermogen. Hoe teken je bijvoorbeeld een boom als je niet eerst met je zintuigen ervaren hebt wat een boom is en hoe een boom eruit ziet?
- **Sociaal- emotionele ontwikkeling:** in tekeningen kun je je gevoelens uiten. Kinderen kunnen vaak nog niet goed onder woorden brengen wat ze voelen. Tekenen kan een hulpmiddel zijn om hun gevoelens uit te drukken. Al tekenend vertellen ze zo hun eigen verhaal. Kinderen worden zich op deze manier bewust van hun emoties en gevoelens en leren hier zo mee om te gaan.
- **Breintraining:** hoe ziet iets eruit en hoe zet ik dat dan op papier? Door hierover na te denken stimuleer je de hersenen. Wanneer je het tekenen koppelt aan leertaken worden de beide hersenhelften aangesproken en komt er meer balans in de ontwikkeling van de hersenhelften. Het leren wordt interessanter en er worden meer leeringangen benut. Door te tekenen krijg je ook meer overzicht.

Gronden

Wat wordt er nou precies met gronden bedoeld en hoe kunnen we dat voor elkaar krijgen met tekenen en schilderen?

Tot 6 jaar dwarrelen kinderen nog lekker in hun eigen tekeningen.

De dwarrelfase gaat over in de sandwichfase. De hemel en de bodem worden als horizontale strepen getekend. De mensfiguren, dieren, bomen en huizen zakken steeds verder naar beneden en komen op de grond te staan, ze landen.

Het kind voelt zich gedragen en beschermd.

Toch zien we tegenwoordig weinig grond in de kindertekening.

Onze maatschappij is gehaast en prestatiegericht. We moeten zoveel, terwijl spelen, rust en ontspanning en gewoon lekker niks doen erg belangrijk is om steviger in het leven te kunnen staan.

Kinderen hebben het nodig om met zand, water, modder en materialen uit de natuur te spelen. Hutten bouwen, slootje springen, maar het is ook heel belangrijk dat ze op school de tijd krijgen om de aangeboden lesstof te verwerken.

Wat is gronden nou precies?

- Aangeraakt worden, gezonde voeding, voldoende nachtrust, weten dat er van je gehouden wordt (de basisbehoeften)
- Je verbonden voelen met de aarde, je thuis voelen in de natuur
- Alles met aandacht (grondig) i.p.v. vluchtig en snel
- Voelen dat je er mag zijn zoals je bent
- Een plek hebben waar je je veilig voelt
- Onafhankelijk kunnen zijn, een eigen standpunt in durven nemen
- Goed in je lijf zitten, je bewust zijn van je lichaam
- Kunnen focussen, je aandacht ergens bij kunnen houden
- Praktisch handelen, ideeën hebben en ze ook waar kunnen maken
- Je volle hoofd leeg maken
- Goed bij jezelf blijven, ook als alles niet zo lekker loopt

Hoe zie je het aan een tekening dat een kind niet goed gegrond is?

Als een kind geen grond/bodem tekent.

Snel gemaakte, niet ingekleurde tekeningen. Als de lijnen nergens sluiten (het kind kan waarschijnlijk niet goed bij zichzelf blijven).

Tekeningen met een onrustige beweeglijkheid zonder rustpunten of horizontale bewegingen. Geen duidelijke lijnen en vormen (motoriek)

Verschillende soorten grond

Aan welk soort 'grond' een kind behoefte heeft, moeten we onderzoeken. Het is belangrijk het kind datgene te geven wat het nodig heeft.

De vraag is of het kind behoefte heeft aan een voedende bodem, een veilige plek of een stevige ondergrond.

Kan het kind moeilijk de dingen overzien, heeft het een vol hoofd of voelt het zich niet op zijn plek in deze wereld? Daar hoort een goede teken-opdracht bij die effectief is. Schep vooral vertrouwen en veiligheid.

Wees zelf als een bodem: duidelijk, rustig en stimulerend.

*"BASISVERTROUWEN EN BASISVEILIGHEID
GEVEN KINDEREN GROND ONDER DE VOETEN!"*

Om goed te gronden heb je de zintuigen nodig. Het oefenen van de zintuigen levert je nieuwe vaardigheden op. Door die nieuwe vaardigheden ontwikkelt het kind zichzelf.

De gebruikelijke zintuigen zijn: horen, zien, ruiken, proeven en voelen.

Rudolf Steiner (1861-1925), grondlegger van de antroposofie, onderscheidt 12 zintuigen:

tastzin	smaakzin	denkzin
reukzin	taalzin	evenwichtszin
gehoorzin	zelfbewegingszin	temperatuurzin
levenszin	gezichtszin	ikzin

De eerst vier zintuigen komen vooral tijdens de kleuterfase aan de orde.

*Tekenoefeningen voor de **tastzin**:*

- » bied papier met ronde hoeken aan, het kind zal dan geborgenheid ervaren
- » nat op nat schilderen
- » tekenen met waskrijt/oliepastel en daarna overschilderen met ecoline
- » vermeng verf met schelpenzand en plaksel en laat het kind met de handen schilderen
- » tekenen in het zand
- » scheuren
- » tekenen met pastelkrijt en uitwrijven
- » tekenen met lijm en overschilderen met ecoline

De zon	44	Vervoermiddel	69
Jan Huigen in de ton	45	Schuurpapier	70
Vogels	46	Hart	71
Voetballen	47	Nacht	72
Nest	48	Regenboog	73
Eieren	49	Gelukssymbool	74
Zon (ecoline)	50	Steentjes	75
Golven	51	Vouwdruk	76
Ballen	52	Spiegelen in het water	77
Familie	53	Trots als een pauw	78
Boom	54	Dromen	79
Pleister	55	Medaille	80
Jarig	56	Speelgoed	81
Gekke dieren	57	Lemniscaat	82
Visjes	58	Ei	83
Huis	59	Spiegelen 2	84
Fantasiebloem	60	Mozaïk	85
Fantasiedier	61	Golven op zee	86
Wat kun je ervan maken?	62	Mandala	87
Spinnenweb	63	Ketting rijgen	88
Op de kop	64	Sjablonen en pastelkrijt	89
Krokodil	65	Kriebelbeestjes	90
Spiegelen	66	Je beste vriend	91
Vogeltjes in drie stappen	67	Pointillisme	92
Slingerlijst	68	Teken jezelf	93

The background features a stylized profile of a child's head. The top part of the head is filled with a green pattern of white dots. The rest of the head is white. There are various colorful elements around the head: an orange shape on the left, a yellow circle, a blue pencil, a green pencil, and an orange pencil. The title 'EFFE TEKENEN' is written in a dark blue, hand-drawn font across the middle of the head.

EFFE TEKENEN

A photograph of a child's hands painting a rainbow on a white surface. The hands are covered in yellow paint. There are three yellow starburst shapes above the hands. The background is a mix of white and green shapes.

voor de
onderbouw

De zon

- Tekenpapier
- Wasblokjes
- Pastelkrijt
- Schaar en lijm
- Schildertape

Plak het vel papier aan de hoeken vast op tafel. Je mag het hele papier vol krassen met de wasblokjes. Tape eraf halen en in het midden van het papier een gat scheuren. Daar mag je een velletje papier achter plakken. Van het overgebleven papier scheur je repen zonnestrallen en die plak je op. De zon en zonnestrallen wrijf je in met pastelkrijt.

Dierenschild	96	Onbewoond eiland	121
Boom	97	Onder water zwemmen	122
Bos	98	Pullikolam (Zuid Indiase volkskunst)	123
Brief	99	Sjablonen	124
De 1e prijs	100	Spiegeltekening	125
Denken	101	Stenen in het water gooien	126
Zwalken	102	Stenen	127
Dromenvanger	103	Stipjes tekening	128
Fantasiedier	104	Droomkasteel	129
Fantasiebloem	105	Tekendictee	130
Draaidier	106	Totempaal	131
Feestje	107	Letterbeest	132
Golven	108	Veilig plekje	133
Groepswerk	109	Verrassing	134
Eilandjes	110	Vissen	135
Groepswerk mandala	111	Vogel	136
Hoed	112	Vuur	137
Huis	113	Wat leeft er onder de grond?	138
Lemniscaat ketting	114	Zwalken	139
Kraspoppetjes	115	Boom krassen	140
Kristal	116	Toveren	141
Kronkellijn	117	Vogeltjes	142
Lijnenspel	118	Dennenbomen	143
Machine	119	Bloemen	144
Monster van Loch Ness	120	Wenssteen	145

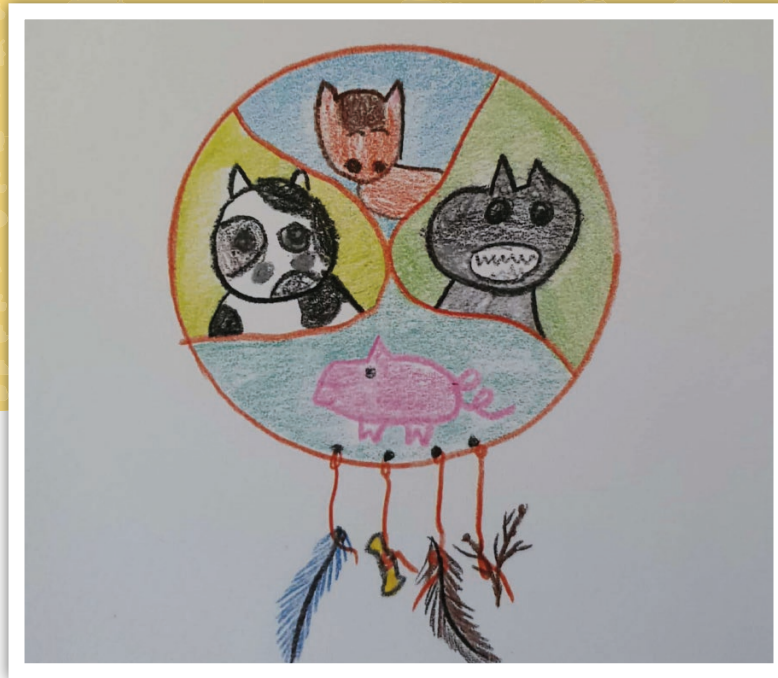

EFFE TEKENEN

voor de
middenbouw

Dierenschild

- Stevig papier
- Kleurpotloden
- Touw om veertjes e.d. mee vast te maken
- Veertjes, schelpjes, botjes, takjes

Verdeel de cirkel in vier vakjes, verstevig de lijnen.

Teken in elk vakje een dier. Kleur alles in en knip de cirkel uit.

Versier het schild door er takjes, veertjes e.d. aan te hangen.

Wat voor kwaliteiten hebben deze dieren?

Heb jij die ook?

En welke zwaktes? Herken je die ook?

6000 jaar geleden	148	Naar elkaar toe	173
Angst overwinnen	149	Sjablonenstrip	174
Beschermerschild	150	Slang	175
Brug bouwen	151	Spiraal	176
Drieluik krabbels	152	Stenen	177
Stokpoppetjes	153	Stromingsbeeld hand	178
lappendeken	154	Stromingsbeeld	179
Fantasievogel	155	Transformatie	180
Groeimandala	156	Linten	181
Jij als dier	157	Gezicht uit één lijn	182
Kast	158	Rechts beginnen	183
Teken jezelf	159	Opleuken	184
Insect	160	Lint	185
Kronkellijn	161	Vlinder	186
Lachen en huilen	162	Huis uit één lijn	187
Lemniscaten	163	Krassen	188
Lemniscaat ketting	164	Machine	189
Mijn ideale wereld	165	Roteren	190
Monster	166	Pointillisme	191
Ontwerp je eigen huis	167	Stromingsbeelden	192
Overwinnaar	168	Krasfiguren	193
Perspectief (bergen)	169	Met twee handen kruisen	194
Met je 'verkeerde' hand	170	Met twee handen	195
Boos, blij of verdrietig	171	Boom uit één lijn	196
Rond en recht	172	Collage	197

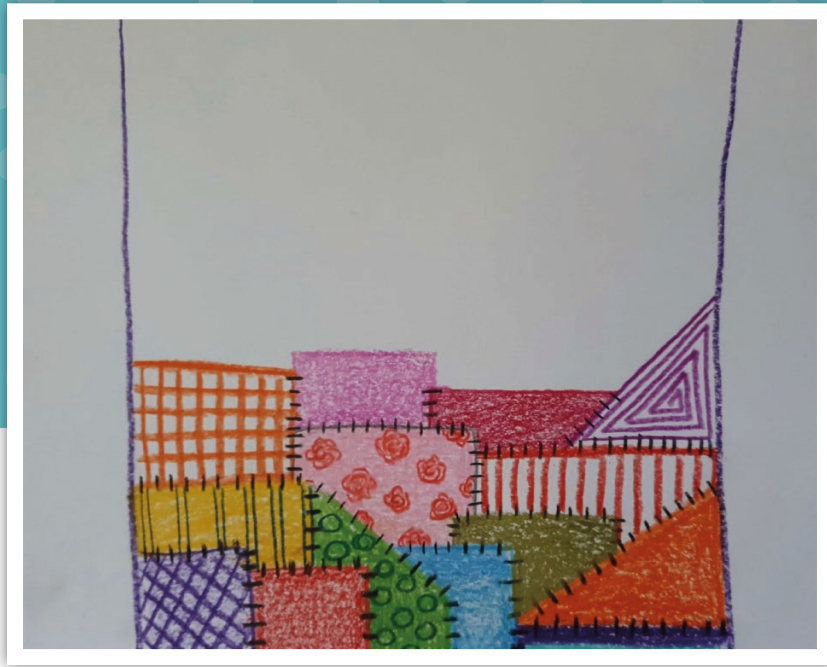
EFFE TEKENEN

voor de
bovenbouw

lappendeken

- Tekenpapier
- Fineliner
- Kleurpotloden

Teken met een fineliner een stokpoppetje in verschillende houdingen.
Teken er vervolgens een vorm omheen en kleur alles in.
Je kunt er ook een omgeving bij tekenen.